1670

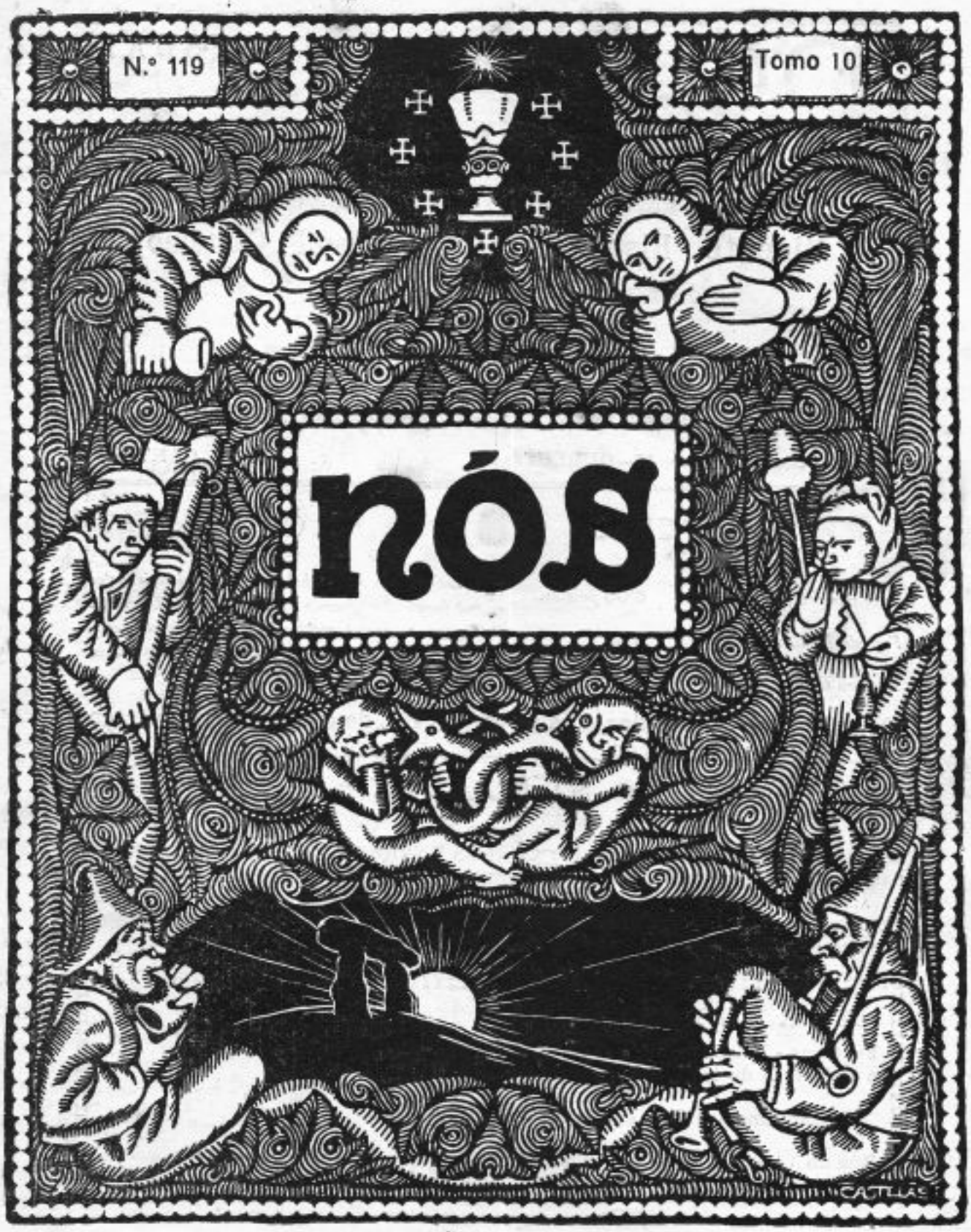

NÓS

BOLETÍN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Adeministrador
ANXEL CASAL

DIREICIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
SANTIAGO

ABONAMENTO

Doce númaros, na Peninsua	6'00 *pesetas.*
Fora da Peninsua	8'00 »
Númaro solto	0'70 »

NOTA

Este boletín non pubricará mais orixinás qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

NEL GIARDINO, UNA NOTTE, SEDUTA Por CURROS ENRÍQUEZ (Trad. Guido Battelli)

DAS ORIGENS DA POESÍA LÍRICA EN PORTUGAL POR M. RODRIGUES LAPA, P. PEDRET CASADO DA ALEMAÑA, Por VICENTE RISCO

ÍNDICE CULTURAL E ARTÍSTICO DO RENACIMENTO GALEGO, por FRANCISCO F. DEL RIEGO

ARQUIVO FILOLÓXICO I ETNOGRÁFICO DE GALIZA

MPRENTA "NÓS"
Facturas - Estados - Libros - Revistas
e toda crás de traballos tipográficos
Trasmitanos os seus encárregos
Rúa do Vilar, 15 SANTIAGO

Vicente Risco
Abogado
Santo Domingo, 47-2.º Ourense

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XV ★ Ourense 15 de Novembre de 1933 ★ Núm. 119

NEL GIARDINO, UNA NOTTE, SEDUTA

Por † Manuel Curros Enríquez

(Trad. Guido Battelli).

Nel giardino, una notte, seduta
della luna nel pallido albor,
una giovine donna piangeva
desolata il perduto suo amor.

E dolente tra'l pianto diceva:
«La mia gioia ormai si perdé,
moriré senza scorgere gli occhi
del mio ben, ch'era tutto per me!»

E volava su l'ale del vento
il suo triste pietoso lamente:
«Morirò senza piu'vedecte!»

Sulla poppa d'un nero vascello
che veleggia su l'acque del mar,
emigrando per terre d'America
ecco un nomo che piange del par.

E vedendo le rondini liete
il lor volo alla terra spiegar:
«Oh, potessi, esclamava, dolente,
oh potessi con voi ritornar!»

Ma si perde su l'ale del vento
il suo triste pietoso lamento:
«Oh potessi con voi ritornar!»

Notti piene d'aromi e di luce,
che tristezza serbate d'allor
che vedeste una bimba piangente
e una nave dell'onde al fragor!

D'un amor celestiale e devoto
una tomba doveva restar
sovra il colle ove dormono i morti
e un cadavere in fondo del mar!

DAS ORIGENS DA POESIA LIRICA EN PORTUGAL POR M. RODRIGUES LAPA

Por P. Pedret Casado

O carísimo pobo irmán de Portugal sofréu como os pobos que constituen o Estado Hespañol, unha decadenza na sua siñificazón internacional, que inicióuse a mediados do século XVI. Mais foi o primeiro dos países peninsulares que loitóu por erguerse da sua postrazón e por achegarse â coetánea cultura das principás nazóns europeas. Así a literatura portuguesa do século XIX cos nomes groriosos de Herculano, Antero de Quental, Eça de Queiroz..., está máis preto que as outras peninsulares do esprito francés, que naturalmente é ainda hoxe o pobo que máis influe no noso modo de ser. Cicáis ao carácter viaxeiro dos portugueses ocasionado pol-a condizón xeográfica do país, que foi a base da sûa groriosa historia, débase atribuir unha poderosa razón d'éste consolador movimento.

Co-el por dita vaise xuntando o desaparemento dos receios mútuos entre Portugal e os outros pobos da península que dende fai séculos tanto daño levan feito. Galiza, que ten máis vencelos naturás con Portugal que con calquera outra das nazonalidades ibéricas, non s-eximéu déste arredamento. e s-él foi nefasto pra Hespaña e pra o doce pobo de Camoéns, coidamos que endexamáis o foi tanto como pra nós. O esprito galego, ousamos decir, que na Hespaña sofreu unha limitazón ao trasvasarse n-unha bela e rica lingua mais non por nós vivida, chegóu â sua plenitude nos grandes inxenios portugueses, co cal país xúnguennos ao revés do que con Hespaña á semellanza de carácter e do idioma no que este carácter se plasmou.

Non fica detrás de nós Portugal no anceio de ir achando a enorme montana de prexuicios que por tanto tempo ocultounos d'eles i-eles de nós. Os seus homes máis representativos teñen unha devozón agarimosa pra Galiza, que nós agradecemos no que val, e os problemas portugueses no seu fundamento histórico son hoxe estudados por eles dende o punto de vista galego-portugués único aceptabre centificamente.

O profesor Rodrigues Lapa, da Universidade da capital lusitán, é un destes portugueses que co amor ao estudo e ao seu país xuntan un grande e constante amor á Galiza. Froito d'estes amores é a sua contribuzón â historia da nosa literatura coa edizón de varios vilancicos galegos dos séculos XVI e XVII eisistentes na Biblioteca Nazonal de Lisboa, precedida d'unha sobria i-erudita introduzón do editor, e sobre todo coa obra sua capital «Das origens da poesia lírica em Portugal na Idade Media», cuio primeiro volume saeu do prelo no 1930 i-é unha soberba proba da esgrevia cultura, da envexabre laboriosidade, madurez de criterio e precisión de ideas do xoven profesor, como tamén unha mañífica aportazón â historia da literatura galega por ter sido ésta a mesma que a de Portugal ata a segunda metade do século XIV.

Os estudos das origens da poesía en língua romance, pol-as moitas relazóns comúns que houbo entre os pobos que formaron a etnarquía cristián durante o medioevo e, no caso da nosa península, pol as que ademáis tivemos cos árabes, que ocupaban cáseque a metade dela cando xurdían as falas neolatinas, exixen, so pena de cair na parcialidade e na superficialidade, un coñecemento serio da poesia de cada un destes pobos. Por non coñecela suficentemente non se eximiron destes defeitos os beneméritos traballos na Hespaña do século XIX de Amador de los Rios, Milá y Fontanals, e de Menéndez Pelayo, tan sobresaíntes, especialmente os do derradeiro, mais que, como a contri-

buzón dos estudosos extranxeiros non tiña chegado â plenitude que dende fins do século goza e por outro lado pechábanse a maor parte dentro do interés inmediato do respectivo estado, resíntense aqueles estudos, ainda nos moitos xuizos hoxe comprobados, d'unha estreitez ou mellor omisión de puntos de vista que agora recoñécense ser os máis fecundos.

Portugal, afora d'outros de menos valimento como o dilixente, ainda que moitas vegadas lixeiro Teófilo Braga, atopou un grande historiador da súa literatura lírica medioeval na Sra. Carolina Michaelis, alemán de nacemento, máis casada co crítico de arte Dr. Xaquín de Vasconcellos, e dende o casamento residente en Portugal ata a sua morte no 1926. Entre as suas obras, destácase a sua Historia da Literatura Portuguesa ata 1580, no monumental, e por hoxe insustituibre «Grundriss der Romanischen Philologie» de Gróber, as «Randglossen zum altportugiesischen Litteratur», (1896 906) e sobre todo a sua edizón do Cancioeiro de Ajuda (1904), que alcanzou n-ela un eminentísimo comentarista como ansiaríamos pra os da Vaticana e de Colocci-Brancuti. A insine señora educada no riguroso método centifico alemán, que na segunda metade do século pasado ergueu tanto como os demáis estudos históricos os de filoloxia románica n-ese país, trouxo pra a península un rexenerador fermento que os estudosos d'eiquí non poderán esquencer endexamáis.

Seguindo este vieiro o Dr. Rodrigues Lapa, ao influxo das investigazóns extranxeiras e sobre todo das alemáns, francesas e italiáns, que son as máis importantes, decátase axiña na sua obra, que consideramos única no seu xênero na península e que promete ser trascendental á xuzgar pol-o volume primeiro cheo de erudizón e revelador d'unha singular amplitude de esprito. Erudizón toda ela de primeira man e con detido e fondo coñecemento dos moitos libros que leu o autor, dilixentísimo ata incorporarse as máis recentes obras peninsulares i-estranxeiras tocantes â materia, e que algunhas vegadas chega á impedirlle manter un orde craro no pranteamento dos problemas dentro de cada capíduo, que conviria fosen divididos en seizóns. Sen dúbida a natureza quixo volver pol-os foros da xuventude do douto profesor, que d'outro modo non aparecería na obra, dadas a inmensa lectura e o asisado dos seus numerosos xuizos.

E singular amplitude de esprito, pois, ainda que o xusto degaro de combatir as soluzóns trabucadas aos moitos problemas que as orixens da poesía lírica fan xurdir e a arela de recenser, as opinións diversas oscureza naturalmente ás veces a exposizón histórica e imposibilite unha síntese acabada, en troques aparez sempre craramente o sobrán anceio do autor de dicir a verdade total, servido por unha notabre serenidade de esprito que lle permite ver saamente o estado actual das cuestións e ata ónde chega a lóxica das rectificazóns sucesivas, bela calidade que s'amostra dende o primeiro momento no libro e que se mantén deica ao final.

N-un enxundioso prólogo, modelo de craridade, caracteriza Rodríguez Lapa as varias teorías que en col das orixens da poesía lírica románica se teñen feito. Despóis da dos mediolatinistas, que busca a unidade dela na comunidade da língua e da cultura medioeval, ningunha tan atrainte como a que procura ver na cultura poética e musical dos árabes as orixens das formas trovadorescas e o conceito do amor cortés. Ela despóis d'outros foi sostida n-este século, pol-o que a poesía dos trovadores en xeral se refire, principalmente pol-os alemáns Burdach e Singer, e pol-o que toca á peninsular por D. Gián Ribera con un sotil inxenio e tenaz laboriosidade que lle deparóu moita sona en Europa e lle mantén moitos seguidores. Mais ninguén puido probar deica hoxe a sua realidade histórica. Certamente sería temerario rexeitala como falsa, e así o Prof. de Lisboa, despois de lanzar contra ela a refutazón máis dura, non ousa chamala errónea, e se, logo de contradecir a opinión arbitraria de Jeanroy, que excluía a participazón dos galegos na formazón do lirismo portugués pra fundar éste no esprito dos franceses, volve a máis lóxica dos mediolatinistas que xa apuntara Xan de la Encina en 1505 e defenderan Amador de los Ríos e Menéndez Pelayo e máis tarde o pro-

fesor de Norteamérica nado en Suiza Henrique Lang tan benemérito da nosa historia literaria, é coa seguranza e amplitude que dan as moitas investigazóns feitas dende entón, sobre todo por Guillerme Meyer, Wechssler e outros estudiosos alemáns engadindo á elas moitas finísimas realizadas por él sobre o lirismo galego-portugués, pol-os estranxeiros non ben coñecido, mais manténdose sempre independente no seu xuizo de calquera autoridade esterna.

A exposizón e refutazón dos argumentos da teoría arábiga, así como a mostra da imperfeizón da filolóxica sostida por G. París, que busca no latín vulgar e na poesía popular n-esta lingua común á orixen da poesía románica, e a defensa da tesis dos mediolatinistas, que abarcan os catro primeiros capíduos do libro, son como unha introduzón á segunda parte que comprende os restantes capíduos (V-XI). N-estes últimos o autor, basado no seu singular coñecemento da lírica medioeval galego-portuguesa, desenrola unhas soberbas leizóns de historia da literatura do seu país e do noso apoiándose en pacentísimos estudos dos xéneros poéticos, da técnica da rima e do folklore i-en sotiles observazóns do ambente social, sobre o cal, afora dos «Foraes», deitan tanta luz ao gran Herculano e ao segurísimo Alberto Sampaio, e ven á soster que a principal orixe da versificazón romance, ainda da popular, así como a dos asuntos primeiros dela atópase na poesía litúrxica.

Non é Hespaña país onde abonden os traballos de primeira man en col da historia da literatura e sobre todo da lírica medioeval, cicáis porque esta cras de poesía non tivo en Castela ata o século XIV o inxente valor da galaico-portuguesa, da cal deica entón foi serva. Tampouco por desdita é a nosa Terra lugar onde teñan saído á luz moitos concenciosos estudos sobre a nosa historia vernácula i-en particular sobre a rica e bastante descoñecida literatura medioeval.

As investigazóns que o laborioso profesor Oviedo Arce tiña feito sobre estas materias e que en gran parte ficaron sen pubricar, son das máis importantes que ata aquí se fixeron en Galiza en col desa época groriosa da nosa poesía. Moito está ainda por facer n-ese campo do saber como en tantos outros da nosa historia.

Sometido como está o noso país dende fai séculos á un infruxo cultural en parte estrana i-en todo tiránico, cuios raios chegan esmorecidos á él dende o impodente centro, a Universidade, (por citar só a instituzón de cultura máis outa), que debía ser galega, non foi e non é máis que un satélite da que, con un siñificado pra nós ben molesto, hónrase chamando «Central», ou mellor dito, xa que a «Central» como as demáis fállalle o sentido de existenza corporativa, serva dos caciques que n-aquela mandan. A esterilidade é o feito d'esta servidume. Alégranos por tanto moitísimo que un profesor portugués e de tanta sabencia e laboriosidade como o Dr. Rodrigues Lapa, crente no espríto peninsular, cheo de amor á nosa Terra, do cal fai nova mostra en algunhas cálidas verbas do seu libro, que tanto aloumiña aos poucos que en meio de tan diversas e fortes oposizóns traballan pol-o rexurdir de Galiza e que tan agarimosamente estuda e cita na sua obra os modernos escritores galegos, nos teña dado coa sua fermosa produzón unha fonte purísima e abondísima de coñecementos, base necesaria pra o que queira saber seriamente a bela e ricaz literatura do noso medioevo.

Santiago, 1933.

D A A L E M A Ñ A

VI. IDEIAS DE BERLÍN

Por Vicente Risco

(Proseguimento)

Eu recoñezo moitas cousas. Eu recoñezo qu'a clás obreira débelle moito ao marxismo, na orde material. Recoñezo que, disgraciadamente, é certo qu'endexamáis houberan obtido as imensas milloras que levan ganado, senón s'houberan ergueito en rebeldía, e que pra unírense e orgaizaren a sua rebeldía, o marxismo aportoulles unha doutriña e unha bandeira, embora esta bandeira leve a coor da vinganza e do sangue. Máis, compensan estas ventaxes a perda da fé no sobrenatural, a perda da ledicia de vivir, a perda da paz da y-alma, e máis ainda: os perigos qu'os ameazan pra o día de mañá, s'é que chega a trunfar o marxismo? Compensar o gran desengano futuro?

O materialismo marxista encomenza á ja preocupar aos alemás. Louban o esforzo filosófico de Husserl e Max Scheler porque din que se non son iles, o marxismo houbera acabado con toda a filosofía. Nos mesmos socialistas iníciase unha recuada. Semella que Marx chegou á cansar aos millores. Nos meios superiores e máis inteligentes e cultos do socialismo, disgusta já e pon medo o materialismo crecente. Quérselle dar ao socialismo un senso idealista. Pra elo, moitos padrican a volta a Lasalle. Outros, coma o profesor berlinés Max Dessoir —a Universidade de Berlín non conta máis que con duas figuras filosóficas d'outura: Romano Guardini, da Faculdade de Teología Católica, e o judeu Max Bessoir, socialista— precuran un camiño nas investigaciós metapsíquecas.

Mais isto todo indica a quebra, a descomposición do marxismo. As millores inteligencias encomenzan á se sintiren defraudadas por íl, e vanse arredando paseniña e incoscentemente. Namentras, sigue vivindo nas masas aluciñadas e desespradas.

COSMOPOLITISMO

O marxismo é cosmopolita —«traballadores de todol-os países, ajuntaivos»— e ten que ser cosmopolita, ao ser materialista: «ubi bene, ibi patria». O marxismo é pacifista, e ten que ser pacifista ao ser revolucionario. A guerra é un estorbo pr'a revolución mundial.

O pacifismo marxista quer acabar co a guerra antre naciós, ou antre Estados, pra sustituila co-a guerra antre as clases. Vai contra da guerra esterior, porqu'o qu'íl quer é a guerra civil. Non quer que haxa odios de raza, odios nacionais, etc.; quer somentes odio de clás. Procrama a fraternidade universal... dos traballadores e o aniquilamento dos burgueses. Pra o odio de clás, non debe haber fronteiras. Co qual vimos parar, por outro camiño e con outro fundamento, á antiga distinción *burguesa* qu'os teólogos e juristas facían antre guerra justa e guerra injusta. Somentes qu'eiquí a guerra injusta é a guerra antre pobos, antre naciós, anti'Estados, a guerra esterior. Esta guerra é inhumana e mostruosa, é injusta, ilógica e cruel, é sanguiñenta, conculcadora de todol-os dereitos, ofensora de todol-os atributos da divinidade e da persoalidade humán. Contra d'ela bótanse discursos, fanse manifestaciós, júntanse congresos, escríbense libros, deséñanse carteis e fílmanse fitas de cinema. E todo é pouco pra pintal-os seus horrores, as suas brutalidades as suas loucuras, as calamidades que lle fan compaña, os regos de sangue que deixa.

A guerra social, a guerra de clases, é en troques a guerra justa. Mais ainda: é a guerra santa do novo Islam. Compre padricala, propagala, suscitala, erguela. Tantos discursos, manifestaciós, congresos, libros, car-

teis e films coma se fan pra condanar a outra, ou máis, fanse pra alcender ésta. Non importa que, com'a outra, a guerra social poida s r, e seña de feito nos máis dos casos, horribele, brutal, louca, calamitosa e sanguiñenta. Está canonizada pol-o marxismo, e pol-o tanto, nen é inhumana, nen mostruosa, nen injusta, nen ilógica, nen cruel, nen conculca os dereitos, nen ofende os atributos da persoalidade humán.

A outra sí, porque é a guerra burguesa; esta non, porque é a guerra proletaria. A guerra burguesa debe ser condanada; á revolución social hai qu'abrirlle paso... porque é a Revolución. No seu nome, pódese, sen remordemento, estermiñar á todol os burgueses, pódese lanzar masas inteiras de proletarios á ruiña e á morte. Sempre se fará obra santa.

Agora ben: dixemos já qu'Alemaña está saturada de marxismo. Ademáis, acontez n iste mundo que non s'opoñen endejamáis, non loitan, non rifan unha co-outra duas doutriñas, duas tendenzas, duas conceicións do mundo, sen que s'infruyan mútuamente, sen que cada unha colla algo da outra. Pol-o tanto, hoxe en día, non hai mismamente anti-marxista, non hai contra-revolucionario, que non teña un pouco de marxista. E n-Alemaña ten que ser máis.

Ora: o pacifismo non é tampouco un invento marxista. Na esencia, o pacifismo é d'orige cristiáa; nos seus verdadeiros termos, foi doutriña da Eireja Católica en todol-os tempos. Mais quen lle deu o ton de falso sentimentalismo humanitario, pseudoromántico —a guerra coma incompatíbele cos nervos alporizados d'unha solteira erudita e histérica— e cosmopolita, foi a pseudo filosofía do século XVIII, e os curazós sensíbeles comovidos pol-o bucolismo idílico de J. J. Rousseau. O socialismo ingénuo herdouno d'alí, e o socialismo *centífeco* de Marx, por frío, antiromántico e sen escrúpulo que seña, non se sinteu con forzas pra desbotalo, porque s'o facía, espúñase ao risco de non semellar unha doutriña humanitaria. É ben que nono fose, mais tiña que parecelo.

De maneira qu'ademáis dos marxistas, hai outros moitos pacifistas, n-Alemaña e fora d'ela. E o que nonó é, cala, sobre todo s'está soilo, porque somentes en masa —com' os nazionalsocialistas ou os nacionalistas— s'estreven os homes d'agora á manifestaren afeizós guerreiras; s'o fai un só, apóupano. E, despóis da barbaridá de 1914-1918, esprícase. Os pacifistas, de todol-os geitos, son moitos máis qu'os bélicos. Facer, non fan nada positivo á prol da paz; non fan máis que falaren contra da guerra, anque probabelmente vai acontecer que, s'os chaman, volvan á ela; mais pol-o istante, coma movemento espirtual, se non pode negar a forza do pacifismo. É unha atmósfera intelectual e sentimental, un estado d'esprito este so e potente.

Pois ben, ainda antr'os antimarxistas, ainda antr'os contra-revolucionarios, cando se pensa, se fala ou s'obra en contra da guerra, semella que non se trata máis que da guerra de naciós ou d'Estados; semella que ninguén pensa na revolución e nas suas vitimas. Todal as prédicas, todol os plans, todol os proieutos, van contra da outra guerra, ainda cando quen pradica, planea ou proieuta seña un contrarrevolucionario. Veleiqui o que me chama á min a atención. El é qu'aceitan a revolución coma cousa justa? Ou é que a consideran inevitábele, e danse por vencidos? Ou que compreuden que a campaña pacifista, endereitada contra a revolución, non había achar agarimo no pobo nen nos políticos? Ou que non s'estreven a arriscaren a impopularidade d'unha campaña contra da violencia revolucionaria? Eu non sei. Veleiquí o feito.

Ben: o pacifismo non é todo o cosmopolitismo, máis é o seu argumento Aquiles. Non queremos guerra? Pois fora fronteiras, desaparezan Estados e naciós, e formemos a grande fraternidade de todol-os homes.

Cando trunfemos no mundo inteiro —decíame un comunista— faremos desaparecer todol-os odios antr'os homes; unirémonos todos pra facermol-a úneca guerra: a guerra do home contra da Natureza.

—Isto sí qu'é grave —respondín eu— no afán de Vdes. por botaren abaixo todol os deuses, non respeitan nen tan xiquera ao Gran Fetiche!

E lembreime novamente de Roberte Hugo

Benson, e da sua profecía da adoración do home pol-o home.

Crar'está qu'a gente inteligente e culta gárdase moito d'espresarse en termos de atal radicalismo cosmopolita. Mail-o esprito interior que fai preferir esas fórmulas aos ineducados, non deixa de vivir en moita parte da inteleitualidade germánica da postguerra, principalmente na de sangue israelita, anque s'esprese d'un geito moi difrente. D'un geito semellante ao de Romain Rolland repersentante o máis adubado e enluvado d'esa qu'eu chamei já n-iste libro, ideología de Hotel Metropol. Moito menos pulido apareznos Mr. Wells, á quen eu chamo o Vicetto da Historia Universal. Romain Rolland envolve refritos do século XVIII en elegancias de gran hotel un pouco anticuadas; Rolland ainda anda por ahí retratado co colar da camisa dereito e almidoado ata as orellas. En Wells, á pesares de ser inglés e de que houbera querido ser o barbeiro de Marx, non hai elegancia de ningunha caste; cheira todo il á sudor de sala de mitin.

O argumento Aquiles do cosmopolitismo é o da paz universal e perpétua; mais ter, ten outros: ten o da solidaridade económica mundial, que ata' e com'está o mundo, máis ben semella a solidaridade na ruiña.

Mundial! Lémbrome d'un comerciante d'Ourense que se botaba d'erudito porque sabia francés, e que s'enchía o bico co esta verba, tan doada pra unha marca de calcetis, e tan abusada en toda caste d'anuncios comerciás.

Ainda hai o da solidaridade da cencia, e outros moitos, qu'anque foran valedeiros, non habían servir pr'estabreceren o suposto preciso da necesidade, posibilidade e comenencia d'unha unicidade de cultura á regir o mundo. Eu já teño tratado iste punto n-outro libro, e nono vou repetir eiqui.

A mín, todal-as creaciós de valor internacional do noso tempo: Sociedade das Naciós, Oficiña Internacional de Traballo, Istituto de Cooperación Intelectual, etc., etc. parécenme novas manifestaciós da megalomania, do delirio de grandezas do home ocidental moderno, chegado a un punto adiantadísemo de senilidade e de decadenza.

O cosmopolitismo, o internacionalismo, o mundialismo, o universalismo, veleiqui outro aspeuto do soño babélico, da bárbara soberbia de Nemrod, costantemente resucitada en precura do dominio imperial sobr'o planeta. motor e carantoña a un tempo da cobiza do home ocidental d'impór o seu rubro, queiran non queiran, a todol-os pobos do mundo, disfraz do imperialismo euramericano, que desexa que toda a terra seña colonia sua, soño delirante do capitalismo, qu'o comunismo marxista herdou e acalenta, Torre de Babel inteleitual, – que non espirtual– politeca, adeministrativa e burocrática, pra encher a das máquinas, do standard, do comercio e do creto, esquema maginado pol-a vountade de potenza, pol a soberbia sen freno ergueita de novo contra Deus, pra ser de novo vergoñentamiente confundida.

Berlín é berce doado pr'arrolar istes soños. Sorte de capital do Oriente d'Europa —na Friedrichstrasse encomenza o Oriente— vila congestiva e tentacular feita en poucos anos, c'un ritmo americano no crecimento, embebida aínda do imperialismo dos Hohenzollern, c'unha inteleitualidade, na sua mor parte, semita, c'un millón de comunistas, ten elementos de domiñanza d'abondo pra qu'os alemás, vendo chegar eiqui rusos e chinos, hispano americanos e balkánicos, ingreses, indos, árabes, japoneses, turcos, franceses, yankis, portugueses, boers, etc. etc., se sintan capaces de ser donos do mundo e d'orgaizaren o Estado Mundial ao seu geito e en proveito propio. N-isto, cada pobo arela ser il que dea o tón; o mundialismo é unha nova ocasión de rivalidade. A mestizage das culturas, destrutor, esterilizador da persoalidade individual e coleitiva, non pode darse máis qu'en pobos inferiores ou en pobos decadentes —recaídos na inferioridade--; pol-o d'agora, o mundialismo resólvese na invasión de todol-os pobos da terra pol-o industrialismo euramericano. Os pobos ocidentais queren facer á todol-os demáis participantes da sua disgracia, e o mundialismo úneco que realmente eisiste é ise imperialismo que vai matando todal-as culturas autóctonas e standardizando a tristura gris, uniforme, mecanizada, artificial e noxenta, do mundo da grande industria.

SEXUALFRAGE

A abondosa literatura en col do probrema dos sexos non é máis qu'outra das formas da ofensiva que a sociedade ocidental emprendeu en contra de si mesma, tratando de desfaguer ela mesma os fundamentos en que repousa, n-un delirio d'auto destrución. Xa m'ocupei d'iste asunto n-iste mesmo escrito.

As máis das veces, libros centífecos de gran estilo, folletos de propaganda, revistas ilustradas ou non, nos que se fala dos sexos, do amor, do casamento, d'un novo conceito da familia, a base, máis ou menos disfrazadamente, de liberdade d'amar, de matrimonio de camaradaxe, de disprecio á virgindade, d'anticonceicionismo, non son máis qu'unha verdadeira pornografía que vive da esprotación económica da libido, da luxuria cerebral de vellos estragados e rapaciños cobardes que co ises escritos isoladamente se consolan e gobernan. Pornografía que fornece ricos ingresos a autores e a editores, coma que non hai máis seguro nigocio na libreria.

Proxenetismo centífeco-literario exercido, mais que co-a complicidade, co-a intervención da Universidade e do Protomedicato. Hai médecos qu'exercen esta industria, non somentes na sua forma literaria, senón tamén no exercicio profesional: hai doncelas que s'entregan ao varón por prescripción facultativa. A cencia chegóu xá a exercer iste mester qu'imortalizou á Trotaconventos e máis á Celestina. En Berlín, hoxe, Trotaconventos e Celestina campan co-a borla doutoral.

Sinxelamente: o fomento centífeco do vicio, a base de biología e de psiquiatría freudiana e d-endocrinismo e demais chafalladas. Que non é outra cousa mais que vicio, iso do amor libre, ao que tenden estas propagandas, máis ou menos direitamente. Non hai, non pode haber *amor* libre; o que chaman amor libre non é mais que *vicio* libre. O amor, por natureza, é servidume; ond'hai liberdade non hai amor. O amor non se pode reducir a un asunto de sexos A virgindade, o casamento, a fidelidade, os fillos, son cousas que requiren alma, que requiren sentimento, que requiren virtude, que custan esforzo e sacrifizo. Istes probes d'esprito, istes cobardes, istes egoistas que compoñen o mundo moderno, non teñen folgos nen arnaces pra ningún esforzo, pra ningún sacrifizo. Pésalles a moral porque non teñen coraxe pra ela, porque son menos homes qu'os d'enantes; o que queren é aforrar traballos e darlle gusto ao corpiño. E non fallan doutores sen vergonza nen literatos cínicos pra xustificaren a sua larchaneiría. Veleiquí o segredo do probrema sexual.

JUGENDBEWEGUNG

Os alemás d'agora andan moi preocupados tamén co-iste choyo da mocedade e máis das geracións. D'eiquí colléu a cousa, crar'está, D. José Ortega Gasset, qu'eiquí deprendéu tod'o que sabe. Coma Jiménez Asúa e Marañón foi eiquí onde s'impuxeron no xeito d'esprotal-o nigocio do probrema sexual.

Ben. Ser, é cousa ben rara: nas épocas mozas, criadoras, anovadoras, con pulo, con nervo, con ledicia ascensional, da historia, quen tiña importancia eran os vellos: a tradición, a esperencia, a madureza; na nosa época decrépita e senil, en troques, quen ten importancia son os mozos. Él son os mozos d'agora difrenres dos d'outros tempos? Él son xiquera os mozos d'agora difrentes dos vellos d'agora? Eu non sei ben. Poidera ser qu'os mozos d'agora foran menos mozos qu'os d'outros tempos. Por mais que n-Alemaña, os mozos semellan mais mozos que n-outros lados. Será, se cadra, por seren mais colorados e teren mais cara de risa. Poidera ser qu'os mozos d'agora foran mais semellantes aos vellos d'agora do que uns e outros coidan. Eu non sei ben. O que sei é qu'eiquí, pol-a disposición asociativa, sistemática e ata militar da raza, orgaizanse com'en ningures movementos de mocedade. De máis, se cadra, e difrentes de máis. O que sei é que a ideología, en xeral, dos mozos, non semella ser a que do século pasado herdaron os autores da Costitución de Weimar. Esta costitución pasa por ser moi progresiva por vir pretender realizar algús soños d'aquil tempo lonxano en que se cría no progreso.

Na Hespaña eisiste o conceito, propagado

pol-os xornais d'esquerda, de qu'a mocedade ten que ser necesariamente *avanzada* e revolucionaria. Quen ise conceito tivera, habíase atopar eiquí c'unha miga de pasmo. Non é que non haxa rapaces comunistas, coma lle gustan aos nosos escritores esquerdistas; hainos, crar'está, e moitismos, mais en ser comunistas non se difrencian dos moitismos vellos comunistas que hai, algús c'unha chea d'anos que non hai quen leve a conta. Tampouco o comunismo foi inventado por ningún rapaz, senón por homes que viviron e morreron no século pasado. E ademais, os comunistas non son os máis dos mozos; precisamentes, os máis caraiterizadamente mozos, os máis opostos ao pensar das geracións anteriores, teñen un geito de pensar que na Hespaña chamarían reaccionario.

En geral, hai unha mocedade desencantada, práutica, realista, decidida, asisada, afirmativa. Calidades algunhas d'elas pouco simpáticas, das que non ten as culpas. As culpas son dos seus mestres e devanceiros, a quen os mozos viron fracasar, e agora non queren já ser engayolados e iludidos co-as pantesías do século XIX. Estou por asegurar que nen tan xiquera os mozos comunistas cren já nas teorías de Calros Marx; empregan o marxismo com'unh'arma de combate contra da sociedade que queren asaltar, sen prestárenlle por adentro asentimento; se co marxismo chegaran ao trunfo, guindarían co-il aixiña ond'os trastos vellos. Hai já na Rusia unha mocedade d'iste geito, que non crê en Marx nen en Lenin nen en ningunha d'esas cousas; mais qu'as utiliza pra vivir e pra medrar no mundo soviético. Máis a maor parte da mocedade alemana, increente n-esas quimeras do socialismo, da igualdade, da democracia, etc. propias do século XIX, propias dos vellos, cando se trata d'afirmar, prefire afirmar os valores tradicionás: a Patria, a Raza, o Imperio, o deber militar, ainda Deus. Eu non digo que seña afeito ideológicamente contrarrevolucionaria, que leve un programa contrarrevolucionario —embora d'ela teña saído já un programa con moitas partes esenciás contrarrevolucionarias, coma é o do nacionalsocialismo— digo que ten unha disposición espirtual contrarrevolucionaria. Nos mesmos *Wandervögel*, e n-outras moitas orgaizacións, vive já, incoscentemente cecais, a contrarrevolución.

Hai en moitas partes, n-Alemaña incruso, apesar do qu'eiquí se fala dos mozos, unha estrana incapacidade pra comprender aos d'agora. Iles mesmos láyanse d'isto, e iles mesmos no son capaces de se difiñiren; s'o fixeran, cecais já non foran mozos. Cando van dicir o que queren, pérdense en vaguedades. Somentes se saca en limpo qu'os engañaron. E isto si qu'é certo. Non tendes mais que ver com'en Francia e mais na Hespaña os sigue engañando toda sorte de pedagogos.

Todos queren amostrar qu'a mocedade está coiles, porque ás veces os mozos falan coa lingoage d'iles, porqu'ainda non chegou a criar a propia. Falan outros de deportismo e d'outra chea de parvadas, com'a velocidade e demais tópicos futuristas d' *avant-guerre*, querendo co elo inútilmente caraiterizar a mocedade actual. Non. A mocedade está de volta d'esas cousas todas, da literatura, da filosofía, do deportismo, do futurismo, da políteca que lle deprenderon os dómines. A mocedade d'agora éo todo, mais éo d'outro geito que non sospeitan os seus formadores, non sei ainda se pra ben se pra mal. O que sei é que nonos han atormentar istes cachivaches d'ogano que nos están incordiando a nós, os de pouco antes e de despois da guerra. Por iso lles teño envexa. Quen me dera coma iles, con todo o qu'eu sei, e o pasado pasado!

NACIONALISMO

Todo alemán é nacionalista, agás os judeus; mais os judeus, son alemás? O qual equival a dicir: todo alemán é alemán. Será o que sexa e terá as ideias que teña, sempre será alemán. O nacionalismo poderá estar acochado debaixo d'ideologías, doutriñas e programas; mais chegamos a unha custión práutica, e d'un geito ou d'outro, o nacionalismo aparez. Perguntaille pol as débedas da guerra a un casco d'aceiro, a un comunista, a un nacionalsocialista: todos vos responderán igual: non pagar. Perguntaille a un cen-

trista, a un socialdemócrata, a un populista: diranvos que haberá que pagar, mais que non é justo.

Partidismo, revolución, o que se queira; por adentro: *Deutschland über alles!*

Antre nós, en Galiza, mírase mal o nacionalismo alemán, por ser imperialista e centralista. Mais compre consideral-o caso, pra que se vexa ben que o nacionalismo alemán non pode ispirar nen justificar un nacionalismo hespañol do mesmo geito. Na Hespaña hai catro naciós, étnica e lingüistecamente difrentes: unha céltiga, outra vasca e duas ibéricas, anque falando linguas distintas; na Francia acontez o mesmo: hai unha nación céltiga, outra vasca, outra provenzal, outra alemáa, etc. Na Alemaña non acontez semellante cousa: Alemaña inteira, con Austria e con diversas minorías nacionás nas terras veciñas, costitúe unha soila nación con unidade étnica e lingüisteca. Os alemás teñen, pol-o tanto, dereito a confundiren a nación co Estado, porque é co Estado alemán; os hespañoles non teñen dereito a confundiren a nación co Estado castelán, nen os franceses a confundiren a nación co Estado francés. O caso é outro inteiramente, e non pode servir de regra pra os nosos países, mais que d'un geito inteiramente difrente, ou seña reivindicando un Estado pra cada unha das naciós hespañolas e francesas. Somentes d'iste geito habería unha coincidenza real da nación co Estado; d'outro geito nona haberá endejamáis.

MILITARISMO

Todo alemán é militar, ainda que seña pacifista. Non é militar por deber, por educación nen por hábito, senón por nacencia. Istintivamente, camiñan con paso militar, e dende logo, cando se juntan uns cantos acompasan o paso e vano marcando igual qu'os soldados. Teño ollado algunhas manifestaciós comunistas: de cote a formación era tan escorreita e o paso tan ritmico e marcial com'o dos antigos granadeiros da Garda. Tan igual e perfeito coma se levaran a banda tocando, diante, anque nona levaran. Porqu'ademais, o desfiar atrás d'unha banda é un dos meirandes engados qu'a vida ten pra os alemás. Tan militares son, que non já o Reich, senón cada partido político ten o seu exército: Cascos d'Aceiro. Nazionalsocialistas, Exército roxo. Cada partido ten seu uniforme. Moito se ten falado do militarismo dos alemás; eu coido que ainda son mais militares que militaristas.

Contra d'isto todo hai oposición, levada especialmente pol os inteleituás da raza judia. Hai en certos centros un snobismo pacifista e antinacionalista, máis ou menos temperado. Hai o tipo inelegante e vulgarote de Remarque, máis tamén hai o tipo refiñado e distinto do lindo conde Coudenhove-Kalergi, profeta da Paneuropa, no que a ideología d'Hotel Metropol chega a se vestir d'unha forma case aceptábele. Mais ainda moitos d'istes escritores con pretensiós de mundialidade, danse com'alemás puros, coma verdadeiros repersentantes do esprito germánico. Ou sexa, un rabo ainda do nacionalismo indeclinábele dos alemás.

Os quales con todo, han seguir marcando o paso.

NAZIONALSOCIALISMO

Eu resumiría o nazionalsocialismo en tres verbas: «mocedade —clas meia— contrarrevolución.»

A reacción vital da nación alemana, emponzoñada pol-o formento marxista, comesta pol-os judeus, esmagada pol-o capitalismo internacional e pol os vencedores de Versalles e que se quer ceibar pol-a unión e o sacrifizo na ideia da Patria encarnada no Estado.

N-un programa de reivindicaciós económicas que se fan nacionás, asume o sentimento inmorrente da gran raza germánica, o idealismo do Estado, que ven da filosofía clásica postkantiana, o imperialismo que ven dende Calromagno deica Guillerme II.

Ten a forma ofensiva, algo plebeya, do fascismo, do futurismo, de certos movementos de mocedade; ten un orguloso disprecio pol-os credos socialrevolucionarios qu'antre nós gozan de tanto respeto; ten certo seguro afincamento en esencias tradicionás; ten o valor de negal-o porvir ao comunismo.

E coisto ten já d'abondo pra vir amostrar,

medrando de día en día, en número, en forza e en audacia, que o porvir do mundo non está no que agardan uns e temen outros dos dous bandos en que semella dividido o mundo moderno.

É ainda unha proba de qu'a mocedade non é, com'enantes diciamos, necesariamente revolucionaria ao geito que a quixeran os avanzados hespañoles. Esta mocedade prepáralle grandes solpresas ás esquerdas, principalmente ás peninsuares, que a julgan por Remarque e por Doeblin, porque son os qu'a iles lles simpatizan, e coma quixeran que foran todos. Mais já se vai vendo qu'o non son.

Eiquí mesmo, a carraxe contra do nacionalsocialismo é feroz. Moitos limítanse á censuraren as suas formas epilépticas, sen teren en conta a lei dos opostos, que require que á unha epilepsia teña que responder outra epilepsia, á unha barbarie outra barbarie. O nazionalsocialismo é tan fillo do noso tempo com'o comunismo slavizado, e ten qu'adoutal-as formas do tempo en que vive. O nazionalsocialismo é alemán, además, e os alemás tenden á eisageración, ao escesivo, á violencia, nativamente.

Con todo, ten d'abondo pra ser bó, con ser a úneca forza que na Europa de hoxe se pode opôr con eficacia ao marxismo.

(Continuaráse)

INDICE CULTURAL E ARTISTICO DO RENACIMENTO GALEGO

Por Francisco F. del Riego

(Remate)

A MÚSICA

No século XIX xa, Pondal, Curros e Rosalía cantaran en música lediceira. As verbas voaron baixo da luz milagreira do ceo galego. Foi unha leición de armoñía e de vontade. A nosa lingua encheuse de vida. O ár de resoancias. As almas adequiriron simpatias resoadoras. Uns cantos músicos puxeron en música os versos dos poetas. O que se chamaba música culta estaba representada por Chané, por Montes, por Veiga, por Baldomir. Mais ista música era un arrecendo da música teatral da época. Nos nosos tempos, temos catro nomes soados, que enchen dun novo ár e dun contido novo o lirismo da nosa música. Co *Padre Luis Alvarez* con *Iglesias Vilarelle* con *Blanco Porto*, mañífico direitor da Sinfónica pontevedresa, e con *Bal y Gay*, autor dun delicadísimo poema sinfónico sobre poemas de Manuel Antonio; os seus roteiros poden ser un futuro belido i-ergueito.

A PROSA

Iste xénero literario é estudado en todol-os seus matices e dimensiós con agarimo e craridade fondas, por ilustres mestres que poñen á gran outura e asumen compridamente a sua representación: O ensaio filosófico, político, literario e científico. A novela, o conto, o teatro, son denominadores que adequiren relevancia no presente decorrer cultural.

Vicente Risco é un home multitudinario que o atopamos en todol os camiños da nosa cultura. Eu quero soio destacar eiquí a sua novela «O Porco de pé», que é unha cousa dabondo extrana na literatura aitual. Dila zuga un humorismo racial, paisano que moitas vegadas non está nas cousas que trata, que soio eisiste antre o autor e o leitor. Ollar sinón aquel xeito de cansalo con ringleiras enormes de nomes inintelixibels e que lle fai rematar ríndose. Risco é tamén, sobre todo, además de teorizador do nacionalismo galego, un folklorista insiñe con marcada base científica.

Otero Pedrayo é o creador da nosa moderna prosa. Guinda pol-a borda da sua nao senlleira os derradeiros lastres de plebeísmo que impedían dignificarse ao noso idioma. Otero Pedrayo logróu a maior parte das parcelas da nosa cultura, destacándose en todas. Fixo novela, e creou conto i-ensaio, chegando â prenitude n-istes dous derradeiros, e todos saben que é hoxe un dos primeiros xeógrafos da Península, que sinte con paixón cada palmo de terra que estuda. Otero Pedrayo, finalmente, pódese decir que está encarado con todal-as roitas máis novas da cultura aitual.

Castelao, como prosista, aparécesenos con un fino humorismo de fonda raigaña galega, como o que da vida âs suas xeniás caricaturas, na orixinalísima i-extrana historia macabra «Un ollo de vidro». E como un gran crítico de arte nas impresións dun viaxe de estudo por Europa, pubricados co tidoo «Do meu diario» en vários números da revista «Nós».

Xohán Vicente Viqueira, gran esprito galego i-europeo, estudou en Universidás alemás e francesas i adicou toda a sua vida âs cencias filosóficas nas que sobresaíu dun xeito inusitado. A sua concencia formada antre as congostras da Terra e perfilada coas novas correntes da Europa que il tiña percorrido, era a concencia dun home preocupado por dar un valor de cultura universal ao movimento nacionalista galego. No libro «Ensayos e poesías» pubricado por un fato de amigos despois da sua morte, xúntanse conferencias e artigos encol de custiós pedagóxicas e artísticas, fragmentos e bosquexos de traballos, que responden aos seus anceios de liberacións âs suas grandes dotes científicas e culturás.

Rafael Dieste en «Os Arquivos do Trasno» exhibe unha coleición de contos orixinás, que pol-a sua intensidade, pol-a sua emoción humán e pol-a sua finura estética poden figurar â beira de calquer antoloxía. E na «Fiestra Valdeira» comedia en tres lances, destácase, sobre todo, o primor de lengaxe e a finura de expresión como remate d-unha cálida sensación do ambente en que se desenrolan as esceas e o vigor psicolóxico dos persoaxes. É unha sensación vivaz do real, animada e robustecida pol-o arte. Dieste co ista obra creóu, sin ser deica agora continuado, a verdadeira e única obra de teatro en Galicia.

Euxenio Montes en «Estética da Muiñeira». *Correa Calderón* na sua novela «Conceición singela do ceo» e *Armando Cotarelo* e *Quintanilla* en varias novelas e obras de teatro, contribuien tamén ao engrandecimento das nosas letras.

Alvaro de las Casas e *Filgueira Valverde*, considerados por mín dun xeito nidiamente subxetivo, como os mellores prosistas contemporáneos galegos, cultivan tamén todol-os eidos culturás. Eu tan soio citaréi como obras acabadas de entrambos: o «Pancho de Rábade» e «Os nenos», respeitivamente.

Na prosa científica: *Florentino L. Cuevillas*, considerado como o pai dos estudos prehistóricos galegos, *Sebastián González*, *Xesús Carro* e *Bouza Brey* ensaistas de prehistoria e arqueoloxía.

Na química e na historia natural: *Parga Pondal* e *Luis Iglesias*. E despóis os redaitores e colaboradores do Boletín eclesiástico «Logos», editado no mosteiro de Poio, e no que se estudan diversos e varios temas de caraiter científico.

Derradeiramente, direivos que iste movimento de reivindicación cultural e de re-

construción galega atopa coma colofón tres feitos outamente suxerente e de relevancia suma pra nosa laboura. O pulo xermolador de vizoso rexurdimento do Seminario de Estudos Galegos. A fundación dos agrupamentos «Ultreya», debida ao seu maor Alvaro de las Casas, e o rexo balbordo dos universitarios composteláns que teiman abrir todal-as fiestras da nosa vella Escola cara todol-os roteiros do mundo. As posibilidás futuras da nosa terra están aseguradas n-istes tres feitos, que con matiz eminentemente cultural tratan de conservar e acentuar as peculiaridás de Galicia, pra colaborar, coma todol-os pobos, na creación e mantimento dunha cultura universal.

Guillermo Haas, ten dito que «por doquer a Historia europea nos revela unha grande creación de cultura que comprende á todol-os seus membros.» Antre ises membros queremos e temos o dereito de estar nós. Veleiquí os nosos anceios de liberación xustificados nas nosas arelas de futuro.

Aló en Sant-Iago, superador do arte románico. En Sant-Iago que se rí do sol, da lúa e da iauga.

En Sant-Iago, que xurde da terra e na terra zuga forza místeca pra se erguer aos ceos. Albre vivente de lembranzas e xeneracións, aparece de novo o camiño de luces da nosa cultura, que como noutrora o ten de trocar na estrela polipétala en que ha de converxer pol-a lumieira das suas cen estradas todo o máis escolleito da cultura oicidental. É a verdadeira lingua da nosa esfera que sai do infindo e vai cara ao infindo, mollada de misterio, tremente frente á pubertade ou frente á morte. É a nova xeneración que sabe escoitala con certidume e con conscencia, que se sinte en camiño, no seu propio camiño, ao mesmo tempo que ara en todol-os mares e fadiga en todal-as estradas.

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

LEENDAS E SUPERSTICIÓS D-ARNOYA

Con motivo d'un estudo humorístico que estou facendo en col de «Don Juan», boteime por estos lugares e aldeas de Arnoya á recoller lêndas e contos que tivesen relación co Convidado de Pedra. Aprobeitei as que me fixeron falta, e aquí vounas á dar todas, por si fosen de algún intrés pra alguen.

A pirmeira contouma Dolores Alonso, e di así: «Pasoulle no Val do Coiñedo. Habíalle alí un mozo moi garrido, qu'unha noite convidoulle á cear á catro amigos, e puxéronse de comer e beber como abades; mais ás doce da noite acabóuselles o viño, i-entón dixo un d'iles: —Aver quen é o valente que vay á buscar viño á bodega. Como estaba un pouco lexos da casa, e pra ir á ela había que pasar pol-o camposanto, ninguén se atreveu, pero o que pagaba a cea levantouse e dixo: —Vou eu e convidarei aos que haxa no camposanto, Así o fixo, e cando chegou frente á igresia, viu un bulto branco que se movía, e dirixíndose á íl díxolle: —Si queres cear vente conmigo. O bulto non lle respondeu e íl siguiu o seu camiño, mais cando quixo meter a chave na porta, volveu a cabeza e viu o pantasma detrás de sí. Abriu e metéronse dentro os dous. Entón o mozo foi á unha cuba de viño, sacou unha xerra e díxolle á estantiga: —Queres beber? I-a estantiga colleu a xerra e dun trago vaciouna. Sacou outra e perguntoulle: —Queres máis? I-a estantiga fixo o mismo, e así que bebeu tres ou catro xerras, o mozo díxolle: —Vai beber ao inferno, pantasma do demo. E colleu o camiño da casa coa estantiga detrás. Ao chegar á porta do camposanto o pantasma parouno e díxolle: —Non convides de noite á ninguén porque che pode custar caro. Á tí non che pasa nada ago-

ra mismo, porque eu son teu pai. Mais o caso foi qu' rapaz meteuse na cama pra non levantarse máis. Morreu de medo.

Camila Alvarez, do Val de San Vicente, contoume outra semellante á ísta. E sigue: —Eralle un home que sempre que iba â igresia e atopaba un oso no adro, dáballe unha patada. Un dia viu unha caliveira e levantou o pe, diulle co il e saiu rodando a caliveira; entón ísta revirouse cara pr-o home i-éste moi valente dixolle: —Inda te reviras? Mais â noite, cando estaba ceando apresentóuselle a caliveira derriba da mesa i o home dixolle: —Si queres cear ahi tes prato. —Quen ven cear conmigo ao cementerio eres tí —dixolle a pantasma, e arramplou co il.

Si o *eixe* da lênda de «Don Juan» «é o convite á unha cea á un morto, ou a contrafigura que o representa» según di Said Armesto, istas lêndas non poden ser máis «donjuanescas», pro iste non é lugar de falar d'ísto e limitareime á dar as lêndas sin quitar nin poñer unha palabra á como as oín, anque teñan defeutos de redaución.

* * *

Outra lênda oída â citada Dolores Alonso, e que ten certa relación co'a do enterro de «Don Juan» é a sigúente: Unha vez íbanlle pra igresia un mozo e unha moza con todo o acompañamento á se casar, e ao chegar â metade do camiño atopáronse cun xoven que habia sido noivo d'ela, e que estivera en amores con moitas rapazas do pueblo. O mozo, que os miraba, dirixindose â que se iba á casar, dixo: Ela é boa moza pero... Ao oir ísto o noivo, comprendendo que aquil «pero» tiña moito rabo, deu media volta e foise pra casa, deixando prantada â moza e á todo o acompañamento. A probe da rapaza morreu de vergonza e disgusto, e como vostede sabe n-outros tempos enterraban dentro da igresia, alí a levaron e deixárona no medio d'ela dentro da caixa, pra facerlle os funerales ao día seguinte.

O mozo causante d'aquela desgracia remordéndolle a concencia pol-o que habia feito, foise á confesar e o cura pûxolle de penitencia que acompañase na igresia toda a noite â morta. Alá se foi e cando ainda non tivera tempo de sentarse a difunta levantouse e díxolle:

Pol-a tua lengua malvada
non estou agora ben casada

Non acabara de decir ísto, cando no altar maor apareceu un cura decindo misa cón duas monxas ao lado: —Mira —dixolle a difunta – aquel crego e aquelas duas monxas, eran os fillos que eu habia de tér. A misa de difuntos que dí o crego é pol-a tua alma, pois antes de dous días veraste coma mín. E aos dous días morreu.

* * *

Don Juan Reibelo, perito agrícola, descríbeme a Procesión das Xans da seguinte maneira: —Ista, ao contrario da Santa Compaña, está formada pol as fantasmas de individuos vivos, que van en duas filas e levan un ataud. Canto máis perto vaia cada un dos que a forman do dito ataud, máis pronto morre, podendo tardar os que van máis lexos, tres ou catro anos. O que a atopa vea, pero non-a sinte, i-o encontro casi sempre é nos cruces dos camiños donde hai costume de parar cos difuntos, pra que os cregos lle canten responsos. Si o que a tropeza é amigo dos que van na procesión, iste non fai máis que levalo pol-o ár á outra parte, que eiquí sole ser ô coto de Novelle, pero si é enemigo, danlle unha gran tunda e arrástrano por entras silveiras.

Son poucas as persoas que van â procesión das Xans. Necesítanse pra elo unha das duas condicións seguintes: co padriño do que a ve rezase mal o credo cando o bautizaron ou que o cura trocase os Santos Oleos confundindo os da estrema unción cos do bautismo. Isto pode evitarse bautizándose de novo.

* * *

A muller que me contóu a leenda do convite tamén lle oín a sigúente, que a daba coma todo que me decía, coma rigurosamente historeca. N-un pueblo ben preto de aquí sentíanselle tocar as campanas todal-as noites sin que a xente soupese quen tocaba, pois

subían a torre e non atopaban a ninguén. Un home do lugar, disposto á saber quen era o que tocaba, metéuse unha noite na igresia. Cando levaba unha hora alí, viu que se abría unha sepultura, saía d'ela un esquilete e íase a sacristía. O pouco tempo saíu revestido coma pra decir misa, vaise a torre e comenza a tocar as campanas. Feito isto baixa i o entrar na igresia comenza a decir: Cheira a vivo a vivo cheira. E ponse a rexistrar todol-os rincós e confesionareos, hastra que non atopando a ninguén dirixese o púlpito e da co home alí escondido. Colleo por unha man, levao o altar maor e dille: Dios cho pague por haber vido eiquí. Eu son un cura que estou penando, porque morrín sin decir unha misa que me habían encargado pol-as ánemas do Purgatorio. Vouna decir e tí vasme a axudar a ela. Dito isto ponse a decir a misa, pero cando o que lle axudaba se volvéu de costas o altar pra mudar o libro, víu a igresia chciña de xente que non cabía máis. Eranlle as ánemas.

***

Un mozo de Remuiño faláballe a unha rapaza do San Amaro. Cando a iba a ver pasaba por xunto a igresia que lle collía no camiño e o chegar frente a ela sacaba a gorra e rezaba pol-as anemas, mais un día os mozos do San Amaro, acordaron sairlle o camiño e darlle unha tunda, pra que non volvese por alí a festexar a rapaza. Un día iba a vela, coma tiña por costume tamén rezóu. Cando chegóu a Peixón, donde estaban os mozos esperandoo pra arrearlle, apareceron catro guardias que se puxeron o seu lado. Os mozos o velos botaron a correr. Aqueles guardias eranlle as ánemas que o protexían, porque sempre lle rezaba, pero íl non as víu nin se deu conta do que sucedera.

***

Constantino Baugueses, de ochenta e cinco anos pregúntame o siguiente:

¿Vostede non cree nas Xans? Pois pregúntelle o tío Felipe o que lle pasóu.

¿E que lle pasóu?

Pois que tiña un compadre que iba na procesión e un día díxolle que si quería vela, que se puxese a xixar pol o ferrollo da porta, así o fixo e veu unha Xan, metéu a man pol-o burato do ferrollo, agarrouno pol-a nariz e tivo alí pegado hastra que tocaron a alba.

***

Doña Benita Pereira de setenta e cinco anos de edade contóume ista leenda de mouros.

N-ise penedo que hai no medio do río un pouco máis abaixo da primeira ponte, estaba un día unha moura peinando unha rapaza con un peine d'ouro, pasaron por alí unhos segadores i a moura perguntoulles que camiño levaban, como os segadores lle dixeran que iban pra Castilla, a moura díxolles: —Pois eu teño alá unhos parentes e agradecereivos que lle levedes iste regalo. Así o fixeron os segadores, e cando o entregaron o que o colleu tan pronto lle votou a man, estoupou e quedou esnaquizado. Cando volveron pra Galicia, á familia do que morreu déronlle os segadores unha faixa de seda pra un miniño co encargo de que lla entregasen á moura de Arnoya pra que ista lla puxese o seu fillo, e os que a traían regaláronlle unha madeixa de seda moi pequeniña dicíndolle que aquela madeixa non se acababa nunca, e que lle encargase moito á sua muller que cando tecese telas que nadie a vise porque se non acabábase no mesmo momento. Chegaron á Arnoya os segadores i-entregáronlle a faixa á moura; ista colleuna e púxolla á unha cerdeira que estaba chea de cereixas, e n-aquel mismo momento a cerdeira estoupou.

O segador que traía a madeixa entergoulla á sua muller, encargándolle moito que nadie a vise tecer. A muller púxose á facer baras e máis baras de tela i-a madeixa nunca se acababa, mais un día estando na cuciña tecendo entrou unha veciña viuna e de repente acabouse a madeixa.

***

Vamos agora coa «terapéutica».

Cando un miniño dorme de día e de noite

chora sin deixar descansar aos que o rodean, cóllese un zapato do pai e dándolle con il nas plantas dos pes dise nove veces:

Douche con iste zapato
i-este zapatón
pra que durmas de noite
e de día non.

Hai que repetilo doce veces.

* * *

Cando un ten un pé aberto, cóllese un pucheiro de barro compretamente novo e n-il férvese auga con borralla e bótase n-unha barreña nova, ponse o cazolo boca á baixo derriba da barreña e no cu d'iste unha tixeira en cruz, un peine novo e sin estrear e un carto vello dos que teñen unha cruz. Derriba de todo isto ponse o pé. Si sube a auga ao cazolo, entón é que o pé cura e si non sube é que o pé non está aberto.

* * *

Pra curar os toromelos faise unha casiña con carulos, cartós, pauciños ou con outra cousa que arda, e piántaselle lume e ao arder bérrase, canto máis mellor:

Acudan veciños
que arde a casa dos toromeliños.

* * *

Pra curar o enganido, hay duas maneiras. Cóllese á un rapaz e átase á un pau d'unha cruz que haxa n-unha encrucillada de camiños e á pirmeira persoa que pase dáselle unha machada i-ésta ten que cortar o atadallo sin falar unha palabra.

Outra maneira de curalo é a seguinte: Cóllese unha bica e unha cabaza de viño e vaise á unhas silveiras donde istas fagan un arco. Debaixo d'elas as duas persoas que acompañan ao rapaz teñen que comer e beber a bica i-o viño, sin deixar nada e despóis debaixo do arco das silvas un colle ao miniño e dillo ao outro:

Toma.
¿E ti que me das?
Douche á Fulano.
Non o quero enfermo.
Tom-o sano pol-a gracia de Dios e da Virxen María.

Faise ísto doce veces seguidas.

* * *

Maneira de curar a erisipela: Cóllense nove follas de loureiro e pasando unha cada vez pol-a cara, dise:

Nove follas de loureiro
Ursipela, ursipelón.
Vaite d'eiquí
Vaite á los montes Pirineos
Donde non oias galo cantar
Nin boi nin vaca ornear
E ningunha cousa de chiar
Pol-a gracia de Dios
E da Virgen María

Ou dise tamén o seguinte:

Pedro e Paulo foron á Roma
Con Jesucristo encontraron
Pedro y Paulo ¿ónde venís?
Señor venimos de Roma
¿Qué novedad hai en Roma?
Mal d'impola y orsipela
Pues volver allá
Que con esparto y flor de oliva
Se curará
Por la gracia de Dios
Y la Virgen María

* * *

Os flemóns cúranse facendo n-iles cruces cun coitelo de aceiro e pau, ao mesmo tempo que se di o que sigue:

Eu son o flemón
Que beixei do coto pra ribeira
Á comerche os hosos
E á marcharche a carne
Que te hei de cortar
Con coitelo de aceiro e pau
Heite de botar pras ondas de mar
Donde non oias galiña cacarexar
Nin porco urrar

Recollidas por
CASTOR SÁNCHEZ GARCÍA

NÓS, Publicacións Galegas e Imp. Rúa do Vilar, 15. Santiago

Os pobos son grandes pol-a cultura.

Mercade Libros Galegos.

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM
De máis dura qu'os de pluma e limpan millor.
Véndense en todol-os estabrecimentos do ramo.
ANDRÉS PERILLE --- OURENSE

Sanatorio Quirúrxico de San Lorenzo
Santiago de Galicia

Dos Profesores

D. Fernando Alsina e D. Antonio M. de la Riva

CIRUXANO XINECÓLOGO

FOTOGRABADO
Si quer qu-os seus fotograbados sexan o mais perfeito posibres, convenlle envialos aos
Talleres de fotograbado ESPASA-CALPE S. A.
Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

A sua biblioteca non será unha biblioteca galega, mentras non adequira as obras editadas por

NÓS PUBRICACIÓNS GALEGAS E IMPRENTA
SANTIAGO